

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници; добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска)

Бр. 3.

У Сомбору 31. Марта 1898.

Год. XXX.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛАВНОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА држана 13. марта 1898. год.

Високославни српски народни Школски Савет држао је под председавањем Његове Светости Преузвишеног Господина Георгија Бранковића патријарха српског 13. марта ове године пре и после подне прву овогодишњу своју седницу. У овој су били присутни сви чланови осим Дра Михаила Полита Десанчића, који је одсуство своје великом својом домаћом жалошћу оправдао. Заменик гл. школ. референта Никола Ћ. Вукићевић реферисао је предмете, којих је било преко 90. — Перо су водили народни и патријаршески тајник Др. Лазар Секулић, и први бележник Саборског Одбора Милан Меандић.

У овој седници дознао је Школски Савет из званичних извора, да су приходи годишњи клирикалног фонда намењени на просветне цијели, за ову годину сасвим исцрпљени и да се више из њих не може баш ништа издавати, што није већ прорачуном за ову годину до сада одређено.

Поводом прочитане окружнице вис. кр. угар. министарства богочасти и јавне ваставе управљеном на све црквене области у Угарској, којом се наређује, да се у свима школама свечано прослави 30. марта (11. априла) педесетогодишња успомена државних закона од 1848. којима је слобода, једнакост и братство у Угарској проглашено, и у свези са питањем појединих епархијских школских власти, како се и када се има ова прослава у срп. вероисп. школама држати: издао је наредбу Школски Савет, да се — пошто речени дан велике недеље пада — у српским вероисповедним школама поменута прослава држи тек после Ускрса но свакако у течају месеца априла патриотичким говором, декламовањем и певањем патриотичких песама. — Уједно је решено, да се наредба Школског Савета од 9. Децембра прошле године, којом је установљена школска прослава

на дан крунисања Њег. Величанства премилостивог краља нашег Франца Јосифа I. у свима српским вероисповедним школама 27. маја (8. јунија) од сада свечано прослављати има како „Благодаренијем“ у храму Божијем, тако и сходном патриотичком прославом у школи.

На поднесену пријаву новоизабраног и конституисаног епархијског Школског Одбора бачког о свом избору и саставу, Школски Савет је после дужег расправљања изрекао своје мишлење, да је новоизабрани Е. Ш. О. бачки протузаконито састављен пошто је у њему више од два учитеља, и закључио је пријаву ту високославном Саборском Одбору на надлежно поступање доставити.

Од великог је интереса био један поднесак Е. Ш. Одбора темишварског, са којим је исти доставио Школском Савету молбу мокринских назарена, управљену на тамошњи српски м. Школски Одбор, у којој они моле, да деца њихова, у комуналној школи мокринској не морају учити туђ језик и римску веру, а уједно изјављују да она деца њихова што иду у српску школу могу учити руком се крстити и све друго што се у српској школи предаје, само да им се не говори о св. тајнама крштења и причешћа.

Извештаји Е. Школског Одбора бачког, будимског и пакрачког о стању школа у 1896/7. прочитани су и узети су на знање и доставиће се заменику гл. школ. референта ради сачинења општег извештаја о школама у целој митрополији за 1896/7. — Епархијски Школски Одбор будимски позваће се, да извештај свој попуни са означењем броја мушке и женске деце, која свакидашњу и повторну школу полазе.

Из извештаја Е. Ш. Одбора пакрачког види се тежња и заузимање истог Одбора, да се број вероисповедних школа у његовом подручју умножи, а нарочито да се у Дарувару и у Бастајима што пре српске вероисповедне школе успоставе.

Е. Шк. Одбор темишварски саопштио је Школском Савету непосредно достављене му дописе преузв. г. краљ. угар. министра богочасти и јавне наставе, у ком се исти Одбор позива, да учини сходно расположење, како би се учитељске плате у Ђиру, Товладији и Шурјану допуниле на 300 фор. или да се поднесу молбе ради државне припомоћи, а пошто је исти министар изјавио, да не може чекати даље, да се та ствар отеже; то је Е. Ш. Одбор темишварски моли, да се за те и још неке школе припомоћ из народних фондова журно у течај стави. Услед тога решено је, да се молби тој не може задоста учинити, и упућена је ова ствар на

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

епархијску скупштину темишварску да се припомоћ из епархијског фонда подмири.

Заменику епарх. школског референта темишварског, који је у место захтеваног извештаја о стању школа, поднео Школском Савету само прикупљено од 60 општина градиво за састављање извештаја, враћен је сав тај материјал путем надлежног Е. Школ. Одбора натраг са замерком на таквом поступку и најстрожијим налогом, да до 1. маја захтеване тачне извештаје о стању школа како у темишварској, тако и у вршачкој епархији, сачинити и путем дотичних Епархијских Школских Одбора неодложно Школском Савету на употребу поднети има.

Поднесени од заменика гл. школског референта „Правилник“ за полагање практичног испита о учитељској способности на учитељским школама у Горњем Карловцу и Пакрацу, издан је предходно наставничким зборовима дотичних учитељских школа на мњење.

Заменик гл. школ. референта упућен је да састави нове образце за поднашање извештаја о школама.

Уважен је призив Дра Младена Панића против решења Е. Школског Одбора темишварског, којим је призивач без предходне истраге, на пријаву једног човека, лишен био части председника м. Школ. Одбора у В. Бечкерекy.

Издати су декрети Душану Ђурићу учитељу у Осеку, Душану Радојчићу учитељу у Сечују, Даринки Калићевој учитељици у Новом Саду, Љубици Ћисаловићевој и Стефанији удовој Шимићки рођ. Михајловићевој на учитељска места у Турији, Ћорђу Терзином за учитељство у В. Кикинди, и Даринки Сремчевићевој за место забавиље у Сентомашу.

Умољен је вис. Саборски Одбор, да за набавку физикалних апарата у учитељској школи пакрачкој једанпут за свагда 405 фор. из клирикалног фонда одредити изволи.

Осим тога решене су врло многе приватне молбе понајвише по предлогу заменика гл. школ. референта.

В.

КАДА БИ СЕ ПОПРАВИЛО УЧИТЕЉСКО СТАЊЕ? *лк*

За награду.

Када би се поправило учитељско стање, када би се нове реформе увеле, старе данашњем духу времена и околностима у којима се необезбеђено вероисповедно српско народно учитељство

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

налази, из темеља реорганизовале; када би најинтелигентнији, најученији и најискренији пријатељи учитељски завирили у трошну зградицу учитељског стања; када би га они за руку ухватили и извели из тог јадног стања, на пут сигуран и обезбеђен, па му дали нову васпитну образовану, са осталима образованим народима индентичну зграду, стања и положаја повољна и угодна како материјална тако и морална; када би му потлачени и дрхтави, несигурни углед подigli сразнили са чашћу и достојанством осталих чиновника — још више — са светим позивом: кога само поштовати и заклањати треба као моралну срећу свога места и свога подмлатка — онда би се поправило учитељско стање, онда не би учитељи били изложени стрепњи за опстанак, не би учитељи после 5 или 10 годишњег рада неуморног без признања, без икакве моралне а још мање материјалне награде — малаксавали, попуштали се, предавали се у наручја немара и забатаљивања метода, омрази и погрди своје судбине, која их је одредила на тако горко, јадно стање, изложено неком презирању, од стране васпитаних и неваспитаних, образованих и необразованих, виших и нижих.

Врло мален је број свега, а особито српског учитељства, да је уважена личност у средини своје опћине, а још мање да нижи, средњи и виши сталеж цени учитељску службу као важан и свети позив. Врло мален је број учитељства да је у добром повољном материјалном благостању, већ све већином сироти и због тога малоуважени. Врло мален је број учитељства кога опћинари, тобоже претностављени нису оптужили, грдили, срамотили, гонили, светили се на и с леба скинули. Шта више писац ових редака зна неког који се због малоуважавања, гоњења, одузете му почести сам кидао, једио, школу и наставу занемарио до крајности, жалио се свом свету, па занемарен и презрен од свију, венуо и свиснуо, а после његове смрти жени му и деци опћина ни хвала, а камо ли да је потпору подарила из захвалности према своме многогодишњем учитељу за неуморни труд му уложен на олтар просвете и школске наставе.

Јесу ли и сад учитељи: ковачи, столари и манастирски црквењаци?

Да ли се и сад тражи само узгредно знање читања и писања од једног учитеља?

Јесмо ли још на оном истом васпитном и дидактичко-методичком степену, на коме беше ослођена школска настава и дисциплина прије 50 година?

Не! Ни на једно од ових питања ми не може ико одговорити и стварно доказати да, јесу и сад учитељи већином неспособни људи са малим или никаквим теоретичким и практичним методом, необразовани и невоспитани, којима треба само најстрожија пажња, војничка дисциплина, стега грађанске слободе.

Шта више, сваки мора признати, да се од данашњег учитељства много захтева, много му се налаже, сувише је обвезан школским градивом.

Па како тек стојимо са данашњим изборима учитеља? Још ми је на уму једно писмо непозната учитеља, које је писао славном уредништву „Школског Листа“ одштампано у 17. бр. 1881. г. Као да га читам сада како се исти учитељ тужи на неправде учињене му при изборима где год се искао. Што су се још пре десет и двадесет година неправде дешавале при изборима учитеља, има се приписати једино самовољи и слабом схваћању и разликовању народњем између практичног и непрактичног, ваљаног и лошег учитеља гледе саме наставе. Наш народ ни данас још не схваћа важност, рад и заслуге једног васпитатеља и учитеља народног им подмладка.

Као тада, тако и сад при изборима учитеља обраћа се пажња на све друго, само не на квалификацију. О томе вели покојни Мита Петровић бивши професор српске учитељске школе у Сомбору, — у 17. броју „Шк. Листа“ од 1881. г. стр. 258. од речи до речи: „Избор учитеља (разуме се у школ. уредби од 1872.) предали су §. §. 66—68. шк. уредбе скоро неограничено у руке црквено-школским општинама, јер спархијски школ. одбор може да одбаци изабраног само ако нема прописане квалификације. Компетенту који је свршио препарандију с „отличним“ успехом, не даје закон никакво првенство; кандидат са најгором „довољном“ квалификацијом, важи пред законом исто толико колико оп. Избор учитеља бачен је тако на поље кортешовања, и пракса је показала да добар род (разуме се пријатељи) и издашан алдумаш у већини случајева више вреде него најбоља сведочба из учитељске школе.“

Овако вели учени † Мита Петровић и још више разјашњавајући неприлике и управо понижења којима су изложени молитељи. Од прилике тако вели и непознати учитељ у своме писму и још ово: „Ко хоће да буде изабран у већа места мора имати ове особине: јак глас леп као славуј, нежењен мора бити, телесно леп,

висок, мора имати добре пријатеље и мора ићи лично да се прикаже.“ (Ваљда да га виде колики је? Писац.)

Па шта још да рекнем о одношају учитеља и осталих му претпостављених?

Држи л' се добро у пријатељству са свештеником, мрзи га бележник, подмеће му замке. Опрни л' га, оптужи л' га шк. одбору за најмањи преступ по дисциплинарним садањим правилима учитељ свакако зло пролази. Једино га разум, и добре прилике спасти могу. Шурује ли са бележником, стајаће увек на рђавој нози са свештеником, јер ће још више имати прилика да ће учинити преступ, нпр. упорство, свађу, итд.

Стање јадно по учитеља да не може јадније бити: презрено, малоуважено и потчињено. Нити се ко брине да злу доскочи, учитељство на бољи положај подигне, нити ко мари за учитеља, нити га смагра да и он с пуним правом треба да ужива оно исто поштовање, уважање, благонаклоност као и један бележник, свештеник и др. да и њему треба дати грађ. слободе, угледа, удела у свим важнијим опћинским решавањима за бољитак онога становништва, у ком се као учитељ налази. Материјално га наградити и у оној мери, да не мора трпити оскудицу. Наше је учитељство само себи остављено као оно војска без енергичног вође.

Не ћу бити толико слободан да изнесем захтеве, али сам слободан пожелети да се учитељство једном прене, сложи и одлучи започети и порадити око стварног реформисања учитељског стања. Та ваљда имамо још толико Срба моћних, мудрих, жарких родољуба, искрених пријатеља, који би нам на сусрет изишли и борбу извојевали.

И ако нисам моћна личност, која би била кадра српско учитељство покренути на тако важан и одлучан корак, то сам само ово неколико речи посветио онима, који ће дубље о том размислити и својом иницијативом порадити моћи, да се реформише и из темеља претресе и уреди то јадно данашње учитељско стање.

А наиме обновити и преудесити уредбу за: школе, школске одборе, општине, учитеље, наставу (повторну и свакидашњу), плату и награду за појање, обновити и преудесити: дисциплинарна правила за учитеље, па и за саму спољашњост учитељске службе и чина, чему ћу још неколико речи да посветим, кад сам дошао на ту идеју.

Већ и сама спољашност једног оспособљеног српског народног

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

учитеља суди се по оделу му и ношњи. И заиста данашњи дух времена и захтева да видљиви знак спољашњости човека, указује поштовање или понижење. Та у самим дисциплинарним правилима у §. 12. каже се: „Учитељ нека у школу *свагда* пристојно обучен долази; у школском ходнику и у школи нека се пристојно и примерно влада, брижљиво избегава све оно, што би на саблазан школске дечице служити могло, као нпр. пушење у близкости цркве, у школи, пред школским здањем за време наставе и каталога, и у опште кад је год са децом школском у званичној дужности.“

Кад се дакле законом захтева и спомиње званична дужност, и пристојна свагдашња ношња, то се већ само по себи разуме да већ одело једног учитеља изазива респект не само код деце, него код свих старијих.

У најновије време код просвећенијих од нас народа завађа се од државне власти достојанствена опрема свих чиновника у које се убрајају и учитељи (такозвано униформисање) наиме да се чиновници по своме вањском положају и ношњи познати могу и поштовати могу и морају. Па зар да се наше српско народно учитељство не сме прилагодити приближно овом врло укусном и нераскошном начину ношења? Зар није целисходније носити једну врсту одела у свом животу, него сто којекаквих од којих баш по неко ни мало не приличи учитељском чину. Зар није лепше видети све учитеље на зборовима, договорима, скупштинама итд. у једнакој ношњи, него кад видиш један носи цилиндар, фрак, лакшух, а други клопош шешир, зелене хаљине, трећи шепицу или шеширић, а одело ти боже знаш какво је и од чега је? По неки носи старо, закрпљено, па нит он мари за свет, нит свет за њега.

Не би било згорег, када би се и за то побринули они, који ће реформисати учитељско стање. Оволико хтедох рећи само зато, што је овде била реч о том: „Када би се поправило учитељско стање?“

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПСИХОЛОГИЈА.*)

Психологија, која се као наука бави проучавањем нормалног живота човечјег, створила је у својој области извесне методе, којима

*) Извори: „*Основија експерименталној психологији*“ од Н. Грота (види: *Вопроси философији и психологији*; Новембар 1895 г.). — „*Обзор главнејших направлењј психологији текућемоу столећју*“ од М. Вержболовича (види: *Вјера и Разум* 1893. год.). — „*Психологическаја изследованија*“ од Н. П. Ланге (види: *Вопроси философији и психологији*; Мај 1895. год.). — „*Пособије к изученију психологији*“ од свјашченика А. Гиљаревскаго. Четвертое издание. Москва 1894.

се психолози руководе при изучавању душевних појава, посредством којих се душа наша манифестује, као слободно, самостално биће.

Према томе, којим се принципом руководише и руководе психолози при изучавању душевног живота човечјег и душевних појава, постоји данас *метафизичка* (спиритуалистичка и материјалистичка), *емпиричка* (искуствена) и од најновијега доба *експериментална* психолошка метода, психолошка школа. Намера нам је, да о овој последњој неколико речи прозборимо.

Пре него што би прешли на опширније излагање и посматрање начела експерименталне психологије, за потребно налазимо у кратко изложити — ради каснијег удобнијег сравњења — и начела метафизичке и емпиричке психологије.

Метафизичка психологија има два правца *спиритуалистички* и *материјалистички*. Присталице првога признају, да је душа самостално биће и сматрају је за узрочника психичких појава. Спиритуалистичка наука о души оснива се једино на закључцима разума, те се отуда ова врста психологије и *рационално* назива. Слаба страна овога правца састоји се у томе, што пренебрегава посматрање психичких појава. — *Материјалистички* правац пак тежи, да докаже, да су душевне појаве наше производ хармоничког деловања наших физијолошких сила, хоће дакле да докаже да и душевни живот људски слободно може уврштен бити у физијолошке процесе. Но ово је ужасна крајност, која је већ давно опровргнута, али која ипак зато и данас има многих присталица.

Емпиричка (искуствена) *психологија* бави се једино посматрањем душевних појава наших, без да се упушта у дубље разјашњавање њихове суштине. Целј јој је дакле да проучи разлике појединих душевних појава, да нам прикаже услове који их производе а такође и законе који управљају душевним животом.

Експериментална психолошка школа појавила се у најновије време. Ова школа не ће, као емпиричка, да просто опажа и посматра душевне појаве, већ ставља себи у задатак, да помоћу експеримената, дакле *вештачким* начином *производи* душевне појаве и тек тада, да их испитује; она хоће, да се бави фактима душевног живота.

Експериментална психологија испитује душевне појаве на два начина: први је *субјективни* (помоћу свести, памћења, размишљања), а други је *објективни*, помоћу утицаја на друга лица, то јест на она која се подвргавају експериментисању. — Експерименти се

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

дакле могу вршити: 1. над самим собом; 2. над другим лицима, без њихова пристајања и воље и 3. над другим лицима с њиховим знањем и вољом.

Експеримент над самим собом (т. ј. кад је једна иста личност и субјект и објект) назива се *самонабљудавање*, и експериментисање над самим собом могуће је само помоћу самонабљудавања, што обично врше сами психолози. Али да би ми добили јасне и одређене појмове о душевним појавама никако није довољно самонабљудавање једнога човека, јер се на основу његова тумачења не могу донети веродостојни закључци о суштини и особинама душевних појава, које желимо тачно да испитамо. Из тог разлога експериментална психологија и не полаже много на *особно* (јединично) самонабљудавање, већ једино признаје *колективно* (збирно) самонабљудавање, то јест такво, при коме се узимају у обзир резултати самонабљудавања многих лица над једном и истом душевном појавом; тек тако спојено самонабљудавање појединаца у стању је, да нам у неколико прикаже успешне резултате, гледе душевних појава и у опће душевног живота.

При самонабљудавању велика се тешкоћа налази у томе, што сваком човеку веома тешко пада, да тачно преда, опише и објасни душевно стање своје другоме човеку.

За обављање експеримента над другим лицима први и главни је услов, да експериментатор мора имати потпуну веру у ону личност коју ће експерименту подврћи; други је пак услов, да се експеримент има вршити над извесним субјектом, вазда у границама и обиму његова психичка развитака, свести, самосвести, — а признати се мора, да је и то веома тешко извести.

Експериментисање над другим лицима скончано је такође с веома великим тешкоћама. Пазити и тумачити душевне појаве других људи трудно је већ и због тога, што ми при том тумачењу можемо врло лако, судећи по аналогији, умешати начин тумачења својих субјективних душевних појава и применути га душевним појавама дотичне личности. Други је узрок, што су људи неискрени, те усљед тога субјект може, да нам не предаје тачно своје појаве, да их задржава и скрива. У осталом и ако нам је личност, над којом вршимо експеримент, врло позната и најискреније одана и ако се драговољно подвргне експериментисању, ипак ће нам резултати бити веома површни и бледи из разлога, што и самом субјекту веома тешко пада, саопштити нам тачно и јасно своје мисли, чув-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ствовања и жеље. Срества с којима нас је природа у томе погледу обдарила веома су слаба и несавршена. Помоћу мимике и говора никада нисмо у стању тачно изразити и описати појаве, које нам се у души збивају. Брзина мисли вазда претиче речи, тако, да човек често није у стању, да се изрази онако, како жели и мисли. Неки људи описују душевне појаве своје једним, а други другим речима; тако исто не употребљавају сви људи при изражавању својих душевних стања једну и исту мимику и једне исте манире. Дешава се врло често, да један човек употребљава неке манире при изражавању извесних својих душевних појава, а други се пашти да баш помоћу тих истих манира опише сасвим противне душевне појаве своје. Из тога следи, да експериментатор може врло често у велику забуну доћи, те при изучавању душевних појава извесног субјекта, извести из њих сасвим погрешне закључке односно узрока проихођења и законâ усљед којих се извесна појава у души рађа и развија.

Тако исто веома је тешко разликовати и оделити једне душевне појаве од других, пошто се оне с несхватљивом брзином смењују, а такође много нам смета при томе и сличност појединих душевних појава. — Тешкоћу налазимо и у томе, што је субјект дужан обратити живу пажњу на сам експеримент, а он баш врло често у том моменту бива расејан.

Друга врло велика тешкоћа, усљед које експериментална психологија не може постићи савршенство јесте та, што се душевне појаве никада не могу производити *вештачким* начином, а то због тога, што свака душевна појава има свој *природни* узрок из којег се развија, а тако исто вештачко произвођење душевних појава противи се и слободној вољи човечјој.

У лабораторијама за експерименталну психологију, примењују се над субјектима разне методе за испитивање једних и истих душевних појава, а такође једна те иста метода за објасњење разних душевних појава.

Експериментисање је као што већ горе изложисмо веома тешко, јер врло често може да се догоди каква погрешка при изучавању, а у оваким стварима и најмања погрешка у врло великој мери утиче на резултате, тако да у место закључака, који би се најтачније оснивали на експерименту, човек може да добије ипак теоретичке закључке, који могу бити погрешни.

Поред свију тих недостатака својих експериментална психологија нас може упознати са многим душевним појавама; шта више

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

она је у стању и да их у неколико анализује. Али је ипак једно-страна, јер будући да је у сродству с материјализмом, с тога скоро искључиво испитује физичке и физијолошке услове душевног живота човечјег, те не обраћа пажњу на духовни узрок душевних појава, који за цело мора имати много више утицаја при произвађању душевних појава, него физијолошки процеси, помоћу којих се оне манифестују и ми их сазнајемо.

Експериментална психологија није у стању да нам представи суштину и прави смисао душевних појава, а тако исто ни њихово достојанство, свезу и међусобни одношај.

Из тога разлога експериментална је психологија несавршена, али јој ипак важност одрицати не можемо јер нам често показује таква факта, која нам метафизичка психологија није у стању показати.

Из свега до сада реченога сљеди, да поред свега тога, што се експерименталној психологији, као психолошкој методи не може отказати важност у погледу истраживања и проучавања узрока и суштине душевних појава, ипак се не можемо надати, да ће она икада у стању бити да нам у потпуној системи тачно и јасно изложи резултате својих испитивања и проучавања и да створи потпуну систему психологије, која би нам без погрешке и најтачније представила нормални душевни живот човечји у свима му особинама.*)

Ст. С. Илкић.

РАЗГОВОРИ С ДЕЦОМ.

Пише: Душан Ђурић, учитељ осечки.
(Наставак.)

4. Човечје тело.

Имаш ли ти Јово оца и матер? Има ли осим тебе још кога у оца и матере? Ко је од вас најмањи? А које најстарији? Шта је Милан? (дете). А шта је твој отац? (човек). Ето видите, Милан је дете, а његов отац је човек. Шта сте ви сви? (деца). Хоћете ли ви довека бити деца? Сви су људи били деца, па и ви ћете кадгод бити људи. Ти си Јово дете, али ниси више сад тако мали као оно на сиси. Ти си сад већ величак, разуман, знаш говорити, сам јести, обући се и послужити. Ко ти је дао родитеље? (Бог). Ко даје теби и родитељима живот и здравље? (Бог). — Пазите децо! Сваки човек има тело и душу. Тело видимо, душу не видимо. Бог је човеку дао: главу, труп, руке и ноге. Руке и ноге зову се удови. Човек је децо налик на животињу, али је човек много, врло много

*) Данашњим даном постоје две школе експерименталне психологије, прва је немачка — коју представљају *Фехнер* и *Вундт*; а друга је енглеска и француска школа — коју представљају *Халлон*, *Цеме*, *Рибо* и *Бине*. Прва не уважава самонабљудавање, а друга му поклања веома велику важност.

лепши од сваке животиње. Човек је децо најлепше створење божије. Човек има три главна дела. Која су то? Шта има човек на глави? (лице, теме, потиљак, чело косу, обрве, веће, очи, следе очи, уши, нос, усне, уста, образи, брада).

Шта има човек у устима? (језик, зуби, непце).

Где су учвршћени зуби? (у вилицама).

Чиме је покривена глава? (косом). Какве боје може бити коса? (црне, смеђе, беле, плаве, црвене). Шта има човек на трупу? (врат). Шта има у врату? (грло). — Ша има још на трупу? (груди, трбух, плећа, леђа, крста, пазухо, слабине и кубови). — Шта има човек на руци? (раме, лакат, шака). — Шта има на нози? (бут, голен и стопа). Шта има човек на шаци? (длан, прсти). Шта има на нози? (стопала, прсти). — Чиме је покривено цело тело човечије? (кожом). Шта је најтврђе у телу човечијем? (кости). — Шта је утврђено за кости? (месо). Кад се човек мало посече шта цури онда? (крв). Каква је крв? (црвена и топла). — По целом телу нашем има много цеви, дебелих и танких, и кроз све те цеви тече крв којом се тело снажи и храни, и одржава да буде здраво. Још вам морам рећи да знате; да је у глави мозак. Из мозга иду живци по целом телу који осете и најмању длаку ако падне на тело. Главу нам чува коса од зиме и хладноће. Косу треба чисто држати и чешљати сваки дан, јер ко се не чешља може запатити вашију.

Немојте главу утопљавати јер можете добити кијавицу. Па и лице треба чисто држати. Сваки дан се треба хладном водом умити и опрати врат, уши, очи и груди. Срамота је ако је ђак прљав и ако има крмељи у очима. — Петар се није никад чешљао нити умивао, па је за кратко време запатио вашију, те су га морали из школе истерати и нико се није с њим играо. Осим тога очи није прао, оболеле су те је и ослепио. — Сад ћу вам казати једну песму о очима:

„Ево имам два ока у глави, њима гледам како с' небо плави.
Видим цвеће, птице, рибе чиле, видим моје родитеље мило.
Очи моје Богу хвалу дајте, очи моје весело гледајте.“ —

Па и уши треба децо да чисто држите. Осим тога чувајте се да не стојите близу јаке луке, цике и вике. — Павле је био врло несташно дете, па је увек узимао у руке чекић и сњим се играо и лупао о гвожђе. Осим тога пењао се у звоник где је увек звонио. Па и тамо је стајао где топови о црквеној слави пуцају. Старији су му говорили да се клони од топова и од звона, но он их не хтеде послушати. Па како је слушао, онако је и прошао. Он је доцније оглувио тако, да ништа није чуо, већ ако си му хтео што рећи, морао си му на ухо викати.

Па ни уста не треба децо занемарити. И уста треба сваки дан испрати водом. Врло је неугодно кад се осети да чија уста смрде. Сад ћу вам казати песму о срцу;

Имам срце малено у грудма, весело је међу добрим људма... итд.

Ево још једне песме:

Какво треба овог света, да је срце у детета?

Као љиљан да је чисто, као роса да је бистро... итд.

5. Храна и пиће.

Је си ли ти Перо био кад год гладан? (јесам).

Па шта си ти онда радио? (онда сам јео што ми је мати дала).

Шта радимо ми дакле кад огладнимо? (једемо). А шта радимо кад смо жедни? (пијемо). Пазите и слушајте!

Био један сирома човек који се разболео па није имао никога да га подвори, да му пружи комад хлеба или чашу воде. Тај човек се patio и трпио глад неколико дана, па је тако ослабио, да је изгледао као смрт. Сама кост и кожа. Од слабости није могао да говори. Случајно наиђе туда један калуђер који је ишао од куће до куће и просио милостиње. Кад је калуђер ушао у болеснику собу, мал' се није урешастио од стра. Тај болесник се већ борио с душом. Кад то виде калуђер он брже отрчи у оближњу гостиону, донесе бела хлеба, мало вруће чорбе и црна вина, па даде болеснику да се окрени. Болесник је од тога дошао к себи. Кад је дошао к себи, калуђер га испита о његовом стању, па кад је разумео да тај болник нема нигде никог, он се сажали на њега, те остане код њега раније га и дворећи га све дотле, док није сасвим оздравио.

Ето видите децо: јело и пиће је одржало овог човека у животу. Но није доста да човек само једе и пије. Ако хоћемо да будемо здрави, морамо још и радити.

Ако човек нема шта да једе, и шта да пије, па по неколико дана ништа не окуси и не пије — мора свиснути од глади и жеђи. Шта је човеку потребно за живот и здравље? (да се храни и да ради). — Чиме се човек храни? (хлебом, месом, варивом, воћем и поврћем). — Од чега се меси хлеб? (од брашна). — Од чега добијамо брашно? (од жита). Шта буде од брашна кад успемо воде у брашно? (тесто). Шта ради мати с тестом? (меси хлеба, колача и лепиње). — Какво је тесто? (пресно). Једемо ли пресан хлебац? (не). Да какав? (печен — у Босни кажу: куван). — Где се пеку хлебови? (у пећи). — Каква мора бити пећ кад се пеку хлебови? (врућа — зажарена). Од чега буде пећ врућа? (од ватре). Чиме се греју пећи? (дрвима, сламом, трском). Како се зове она мотка којом се жаре пећи? (жарач). Како се зове она мотка којом се вади пенео из пећи? (грнало). Како зове она мотка којом се ваде хлебови? (лопата).

Памтите децо! Док је хлебац врућ, не ваља га јести, јер вас може стомак болети. Па онда: не мојте никоја јела јести нагло и несажваћано. Немојте се никад прејести јер су многа халава деца помрла.

Јеси ли ти Симо јео кад год меса? (јесам). Каквог меса си ти јео? (куханог, печеног и сухог). Од кога добијамо меса? (од животиња). Како? (кољу их). Шта кољу људи! (овце, јагањце, телад, волове, свиње, прасице, патке, гуске, ћурке, пилиће, голубове, кокоши и петлове).

Каква јела једемо? (кисела, слана, папрена, посна и мрсна). — Деца не ваља да једу одвише кисела, слана и папрена јела. — Која се јела праве од варива? (пасуљ, грах, сочиво, боб). — Која воћа радо једемо? (вишње, грешње, шљиве, брескве, кајсије, јабуке, крушке, орахе, кестење, јагоде, грожђе, смокве, дудове, диње, лубенице и рибизле).

А која поврћа једемо? (кромпир, кељ, купус, лукац, патличан, краставац, мркве, реше, келерабе и салате). — Шта још једу људи? (рибе сухе, кухане и печене, погаче, прохе, сира, млека, масла, колача). Пазите децо! Ви треба највише да једете варива то је за вас најздравије. Осим тога је још за вас здраво да једете зрела воћа, а нипошто зелена, јер од зелена воћа се брзо можете разболети. Па и слаткише немојте јести. Од шећера се кваре зуби и стомак. Што год једете, добро сажваћите.

Кажи ми Мирко, шта пијемо ми? (воду).

Деца треба само чисту, бистру и свежу а ни пошто устојану воду да пију. — Осим тога по дечије здравље је најбоље да пију млека. Млеко је најздравије пиће, а уједно и храна. Млеко добијам од краве, козе и овце. — Од млека се прави сир и масло.

Но људи пију још и ова пића која деца нипошто не смеју пити: вино, ракију, пиво.

Којекакве слатке воде, чоколаде, кафе и сладоледа нека деца не пију јер ће желудац покварити.

(Наставиће се).

Допис.

Долово, 3-ег марта 1898.

1-ог марта окрњило се овдашње учитељско особље, изгубисмо нашег одличног и честитог друга а узор-учитеља и карактер човека: *Владу Стакића* нар. учитеља, који је поживео тек 36 година свога млађаног живота.

1881. године свршио је покојник Срп. учитељску школу Сомборску и те године изабран би за Црнобарског, а већ идуће 1882. год. буде именован за доловског општинског учитеља, где је своје звање марљиво и трудно вршио до последњег дихаја свога.

Погреб му беше величанствен. Испратило га је до вечне куће мало и велико, колеге из Баваништа, Мраморка и Н. Села и други странци. Овакав погреб није Долово још запамтило, и то је доказ, да је покојник уживао врло велико поверење и од свакога поштован и обљубљен био. На самртнички одар положено је било 6 венаца, међу којима је био и венац његових садругова доловских учитеља.

Покојник беше чистог и светлог карактера а врло племенита срца, а то му све уздиже цену међу садрудовима и грађанству, те га одликоваше већ 6-ти пут избором за претставника политичне општине. Овдашње пак задруге, којима је члан био свуд га бираше за одборника свога, где је својим мудрим саветом увек друштву на услузи бивао.

У светом храму Божијем над ковчегом самртниковим у име: свију задруга. школе, дечице и родбине опростио се с покојником његов колега учитељ г,

Димитрије прозвали Милан Новаковић дирљивим речима, оцртавши Владислав-лев живот истински верно какав покојник у животу беше.

Школа — школска деџа изгубише честита и ваљана учитеља, који ће се губитак знатно осећати, јер се многи од њега добром науком напојно. Оставио је после себе неутешну љубу и старе родитеље, два брата учитеља а једнога свештеника бечкеречког.

На глас о смрти покојника многи са стране изјавише своја саучешћа удовици покојниковој, међу којима су дивна мелем речима: Саучешће благ. г. Н. Ђ. Вукићевића привр. школ. гл. референта и управитеља срп. учитељских школа, и покојниковог ујака г. Јована Ђорђевића професора вел. школе београдске и др.

Међу нама нека му је вечан спомен, а на другом свету вечно блаженство!

А.

НЕКРОЛОГ.

† **Владислав Стакић** учитељ општинске школе и представник пол. општине у Долову, преселио се у вечност 1. марта т. г. после дугог и тешког боловања у 36. години својој. Сахрањен је уз велико саучешће 2. марта т. г.

† **Игуман Јосиф Јорговић** настојатељ манастира Златице и Базјаша у вршачкој епархији, преминуо је 13. марта т. г. у манастиру Златици и сахрањен је тамо 15. марта по подне. — Покојник је по свршетку наука био чиновник, а за тим оставши удов и примивши монашки чин и рукоположен за пресвитера постао је настојатељем и игуманом манастира Војловице, а за тим Златице и Базјаша. Био је у једном периоду и посланик на цркв. нар. сабору, а такође је био чланом управе епарх. вршачке, члан „Матице Српске“, члан патроната монашке школе, члан торонталског жупанијског одбора итд. Поживео је 68 година.

Бог да их прости! Мир праху њиховом!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Учитељски збор протопресвитерата сомборског одржаће се 30. априла т. г. у Сомбору.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“. Примили смо рачунски извештај српског учитељског конвикта за 1897. годину. Из њега дознајемо, да имаће друштвено износи свега 55,806 фор. 17 новч. Када се пак од те своте одузме дуг који показује суму од 12,428 фор. 81 новч. тада се изказује право стање са 43,377 фор. 36 нов. а. вр. — Друштво стоји под високом заштитом Његове Светости Патријарха *Георгија*. Управа друштвена састоји се из *честника* (председника, потпредседника и тајника-благајника); *управног одбора* (састоји се из дванаест чланова); *прегледачког одбора* (три члана); *надзорника* и *надзорнице* и *два лечника*. — Председник је Аркадије Варађанин управитељ срп. в. д. школе у Новом Саду. — У овој 1897/8. шк. години има 23 питомце и 43 питомца. Учитељске деце 16 женских и 20 мушких.

Из Русије. Министарство просвете бави се пројектом, који се састоји у оснивању новог типа школске наставе, са *осмогодишњим* курсом. Једна је година припремна, пет година за општу основну наставу, а остале две, да се употребе на пољопривредну наставу. „Пр. Гл.“

Награде за учитеље. Министар народне привреде у Србији г. С. М. *Дозанић*, одредио је сталне награде, које ће се сваке године издавати учите-

лима, који подижу школске вртове и шире практично пољопривредно знање у својој околини у опште. Награде ове издаваће се из чистог прихода државне Класне Лутрије, којим располаже министар народне привреде. Подела награда је: две прве по 300 динара у сребру; две друге по 200 динара у сребру и две треће по 100 динара у сребру.

Ручни рад се све то више уводи у школе у Србији. Министар просвете и министар народне привреде заједнички издају наредбе, да се омогући да ручни рад постане наставним предметом основне наставе. У Београду излази и лист за мушки и женски рад у српској школи под насловом „Ручни рад“; уређује га Јов. С. Јовановић учитељ и стаје 1 форинту. У Србији га морају држати све оен. школе, а и ми га препоручујемо г. г. учитељима, које интересирају ове ствари.

Одликовање. Наш сарадник г. Сретен М. Аџић професор учитељске школе у Алексинцу одликован је од Њ. Величанства краља Александра, орденом Св. Саве V. степена. Честитамо!

РАЗНО.

Посвећење и интронизација епископа. У недељу 1. марта о. г. обављено је свечано рукопологање за епископа будимског високодостојног господина Лукијана Богдановића. При св. литургији и рукополагању началствовао је Његова Светост Патријарх Георгије, уз саслужење преосвећених епископа горњокарловачког господина Михаила и вршачког господина Гаврила и многобројног свештенства. По посвећењу примао је нови преосвећени епископ у патријарашком двору честитке разних изасланстава и лица, а после тога био је свечани обед, при коме су међу осталим отменим гостима и родитељи епископа Лукијана присутни били. Нови епископ је по свечаном дочеку у Будиму и Сент-Андреји интронизиран 14. марта и у недељу 15. марта служио је прву архијерејску св. литургију у сент-андрејској катедрали. Од преосвећеног епископа Лукијана, који је сада тек у 31. години живота, црква, школа и народ многоме се добру нада и ми не сумњајући, да ће Он уз помоћ Свевишњег употребити све силе и способности своје, да наде које на Њега полаже црква, школа и народ, заиста се и испуне, кличемо Му: Исполаети деспота! И.

Прелазак несторијана у православну веру. Несторијани у Персији изјавили су писмену жељу, да се поврате у крило православне цркве и општинство њихово од 60,000 душа послало је са писменом изјавом о својој жељи епископа свога Мар Јона у Петроград, који је са својом свитом на празник Благовести о. г. у саборној цркви Александро-Њевске Лавре одрекао се Несторија и његове јереси и примио православије. Свештени чин овај обавио је митрополит новгородски и санктпетербуршки Паладије са три епископа. Одмах за тим вратио се епископ Мар Јон са својом свитом и са два благовјестника (мисионара) који су вични сиро-халдејском језику у своју отаџбину, где ће се у име Божје 60,000 несторијанаца повратити у крило православне цркве.

Врлопоштованој г. г. сарадницима нашим јављамо, да смо им радове које су нам послали примили и да ће се штампати, када на ред дођу.

Сву ону господу претплатнике и сл. црквене општине, која нам дугују претплату молимо, да нам дуг свој што пре и што савесније намирити изволе.

Уредништво и администрација „Школскога Листа“.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.